

Державна допомога сім'ям з дітьми: що змінює законопроект № 15438

Огляд окремих положень проєкту Закону № 15438 від 22.07.2026 у частині змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»: визначення понять, коло отримувачів і механізм розрахунку розмірів допомоги.

КАРТКА ОГЛЯДУ	
Законопроект	№ 15438 від 22.07.2026 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів захисту дітей і забезпечення їхнього права на сімейне виховання»
Акт, до якого вносяться зміни	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»
Предмет огляду	Статті 2, 16, 18, 18-3, 18-7
Ключове нововведення	Заміна прожиткового мінімуму на «базову величину» як розрахункову основу допомоги

Вступ

Проект Закону України № 15438 від 22.07.2026 пропонує низку змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Цей огляд присвячений окремим положенням законопроекту, що стосуються визначення ключових понять, розширення кола отримувачів допомоги та перегляду механізму розрахунку їх розмірів. Запропоновані законодавцем зміни спрямовані на підвищення розмірів державної підтримки дітей та більш гнучке регулювання допомоги для різних категорій отримувачів.

01 Поняття і терміни — стаття 2

Запровадження показника «базова величина»

ЧИННА РЕДАКЦІЯ

Стаття 2 не містить визначення поняття «базова величина».

ЗАПРОПОНОВАНА РЕДАКЦІЯ

Додається визначення: «базова величина» — величина для розрахунку розміру базової соціальної допомоги та державних допомог, визначених цим Законом, починаючи з 2027 року, встановлюється у Державному бюджеті за поданням Кабінету Міністрів.

Запровадження показника «базова величина» потребує належного обґрунтування. Чинна законодавча база спирається на прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт. Закон про державну допомогу прямо включає Закон про прожитковий мінімум до складу законодавства, що регулює допомогу сім'ям з дітьми. Законопроект не пояснює, у чому полягають недоліки чинної системи та чому неможливо досягти поставленої мети (збільшення виплат) через перегляд прожиткового мінімуму або коефіцієнтів до нього. Введення паралельного показника створює термінологічну непевність і ускладнює взаємодію з іншими сферами соціального законодавства, що також спираються на прожитковий мінімум.

02 Стаття 16 — право на допомогу на дітей під опікою

Коло отримувачів і часові межі призначення

ЧИННА РЕДАКЦІЯ

Допомога призначається опікунам та піклувальникам дітей, позбавлених батьківського піклування. Дата початку виплати не конкретизована.

ЗАПРОПОНОВАНА РЕДАКЦІЯ

Допомога призначається опікунам та піклувальникам дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з дати встановлення опіки чи піклування включно до досягнення дитиною 18 років, якщо опіка чи піклування не припинена раніше.

КОМЕНТАР ДО ЗМІН

Уточнено коло дітей (включено дітей-сиріт), визначено чіткі часові межі призначення допомоги.

Запропонована редакція має переважно уточнювальний характер. Термінологічне розрізнення між дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, слідує законодавчій класифікації і забезпечує точність нормування. Визначення конкретної дати початку виплат (день встановлення опіки) узгоджується з моментом виникнення прав та обов'язків опікуна.

03 Стаття 18 — розмір допомоги на дітей під опікою

Нова структура виплати: щомісячна частина, одноразова виплата, депозитний механізм

ЧИННА РЕДАКЦІЯ

Допомога становить 2,5 прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку; для дітей з інвалідністю — 3,5 прожиткового мінімуму. При наявності пенсій, аліментів, стипендій розмір допомоги зменшується на суму цих виплат.

ЗАПРОПОНОВАНА РЕДАКЦІЯ

Допомога складається з базової щомісячної виплати (3,5–4,5 базової величини для дітей, 5,5–6,5 для дітей з інвалідністю залежно від віку) та одноразової виплати (8 базових величин) при встановленні опіки. Пенсія на втрату годувальника перераховується на депозитний рахунок дитини. При розрахунку враховуються інші виплати (крім пенсії на втрату годувальника), соціальна стипендія та державна допомога.

КОМЕНТАР ДО ЗМІН

Змінена розрахункова основа (базова величина замість прожиткового мінімуму). Додана одноразова виплата. Введено депозитний механізм для пенсій на втрату годувальника та виплату аліментів.

■ ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ

- Підвищені коефіцієнти для дітей з інвалідністю враховують більш значні витрати на їх утримання та спеціальний догляд.
- Введення одноразової виплати при встановленні опіки відповідає потребам дитини під час перебування в новій сім'ї протягом початкового періоду адаптації.
- Запровадження депозитного механізму для пенсій та аліментів спрямоване на збереження майнових прав дитини.

■ ПОТРЕБУЄ ДООПРАЦЮВАННЯ

- **Розрахункове обґрунтування.** Законопроект не містить розрахунків, які б пояснювали вибір саме коефіцієнтів 3,5; 4,5; 5,5 та 6,5. Без порівняння з фактичними потребами дітей та їх сімей неможливо оцінити адекватність запропонованих розмірів.
- **Взаємозв'язок базової величини та прожиткового мінімуму.**
- **Умови доступу до депозитного рахунку.** Механізм зберігання пенсій потребує уточнення щодо можливості їх використання для поточних потреб дитини та координації з правилами цивільного законодавства про видатки на утримання.

04 Стаття 18-3 — допомога одиноким матерям та іншим категоріям опікунів

Зміна розрахункової основи та коефіцієнта зі 100 % на 90 %

ЧИННА РЕДАКЦІЯ

Допомога становить різницю між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та сімейним доходом на одну особу за останні 6 місяців. Призначається на кожну дитину.

ЗАПРОПОНОВАНА РЕДАКЦІЯ

Допомога становить різницю між 90 % базової величини та сімейним доходом на одну особу за останні 6 місяців. Призначається на кожну дитину.

КОМЕНТАР ДО ЗМІН

Змінена розрахункова основа (базова величина) та коефіцієнт (з 100 % на 90 %). Залишені без змін коло отримувачів і період урахування доходу.

Фактичний вплив цієї зміни на розмір допомоги залежить від розміру базової величини та її співвідношення з прожитковим мінімумом для кожної вікової групи. Крім того, чинна формула враховує вік дитини через диференціацію прожиткового мінімуму, тоді як запропонована базова величина може не містити такої диференціації. Це потенційно загрожує різницею у розмірах допомоги для дітей різних вікових груп.

05 Стаття 18-7 — діти, хворі на тяжкі захворювання

Зниження коефіцієнта з 2 до 1,8 і втрата вікової диференціації

ЧИННА РЕДАКЦІЯ

Допомога становить 2 прожиткові мінімуми для дитини відповідного віку. Призначається щомісячно на дітей без встановленої інвалідності, але з перелічених тяжких захворювань.

ЗАПРОПОНОВАНА РЕДАКЦІЯ

Допомога становить 1,8 базової величини. Призначається щомісячно за тих же умов.

КОМЕНТАР ДО ЗМІН

Змінена розрахункова основа (базова величина замість прожиткового мінімуму). Зменшений коефіцієнт (з 2 на 1,8), однак розмір залежить від фактичної величини показника. Втрачена вікова диференціація.

Зменшення коефіцієнта з 2 на 1,8 не гарантує аналогічного зменшення виплати, оскільки показники різні. Водночас чинна формула передбачає диференціацію залежно від віку дитини через вікові прожиткові мінімуми. Запропонована базова величина такої диференціації може не містити, що потенційно погіршить становище дітей старшого віку. З огляду на особливу вразливість цієї категорії дітей необхідні розрахункові гарантії недопущення зменшення допомоги.

Позитивні аспекти пропонованих змін — загалом

- Впровадження більш деталізованої структури допомоги, включаючи одноразові виплати та диференціацію за віком.
- Усунення термінологічної неточності щодо дітей-сиріт у статті 16.
- Визначення чітких часових меж початку та завершення виплат для уникнення непорозумінь.

Ризики та питання, що потребують доопрацювання

1 Відсутність розрахункового обґрунтування

Законопроект не містить детальних розрахунків, на яких базуються запропоновані коефіцієнти та розміри виплат. Без такого обґрунтування неможливо перевірити відповідність розмірів допомоги фактичним потребам дітей та їх сімей. Це створює ризик обґрунтованої критики з боку експертного середовища та можливих судових викликів щодо достатності виплат.

2 Неясний правовий статус базової величини

Введення показника «базова величина» потребує уточнення його місця в системі державних соціальних стандартів та взаємозв'язку з прожитковим мінімумом. Законопроект не пояснює, чому чинна система із застосуванням прожиткового мінімуму і його коефіцієнтів не може бути удосконалена в межах чинного правового регулювання. Паралельне існування двох показників створює термінологічну непевність.

3 Втрата вікової диференціації у деяких статтях

У випадках зі статтями 18-3 та 18-7 запропонована базова величина, на відміну від прожиткового мінімуму, може не передбачати диференціації залежно від віку дитини. Це загрожує уніфікацією розмірів допомоги для дітей різних вікових груп, що не відповідає їх фактичним потребам. Слід уточнити, як розраховуватиметься базова величина і чи матиме вона вікову диференціацію.

4 Відсутність гарантій недопущення погіршення виплат

Законопроект не містить явного зобов'язання забезпечити, що розміри допомоги відповідно до нових формул не будуть меншими за розміри за чинною системою. Це створює ризик непередбачуваних змін для сімей дітей із опікою, інвалідністю та серйозними захворюваннями, які найбільш залежні від державної підтримки.

Резюме і рекомендації

Запропоновані зміни до Закону про державну допомогу спрямовані на підвищення розмірів виплат та більш гнучке регулювання допомоги різним категоріям дітей. Однак до прийняття закону доцільно:

1. Розробити розрахункове обґрунтування запропонованих коефіцієнтів та розмірів виплат з посиланням на фактичні потреби дітей та їх сімей;
2. Визначити правову природу базової величини, її місце в системі державних соціальних стандартів та чітке співвідношення з прожитковим мінімумом;
3. Уточнити, чи матиме базова величина вікову диференціацію, або встановити альтернативні механізми для врахування різних потреб дітей різного віку;
4. Розробити детальні підзаконні норми щодо режиму депозитних рахунків, умов доступу до коштів та координації з правилами цивільного законодавства;
5. Додати явне забезпечення того, що розміри допомоги не будуть зменшені порівняно з чинною системою;
6. Встановити процедуру перерахунку раніше призначених виплат та чітку дату переходу на нову формулу.

ДЖЕРЕЛА

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів захисту дітей і забезпечення їхнього права на сімейне виховання» за № 15438 від 22.07.2026 року.

Вересень 2026

Авторка: Марта Змисла

Громадська організація «Центр забезпечення найкращих інтересів дитини “Стаття 3”»

Вебсайт: article3.ngo

Facebook: facebook.com/NGOarticle3

LinkedIn: linkedin.com/company/article-3-ngo

YouTube: youtube.com/@tutpravopravo